

Obecná didaktika

posilování zodpovědnosti za vlastní
učení a autoregulace učení

Tomáš Janík

Obsah prezentace

- Připomenutí z před... před... před... minula
- Uvedení do tématu dnešní přednášky
 - Vyučování jako vytváření příležitostí k učení
 - Učební úloha jako požadavek na žákovu učení
 - Od učební úlohy k učení
 - Vnější řízení a/nebo vnitřní řízení (učení)
 - Autoregulované učení a metaučení
 - Kompetence k učení
 - Didaktické řídicí styly: od vnějšího řízení k auto...
- Závěrečné shrnutí

edukační realita

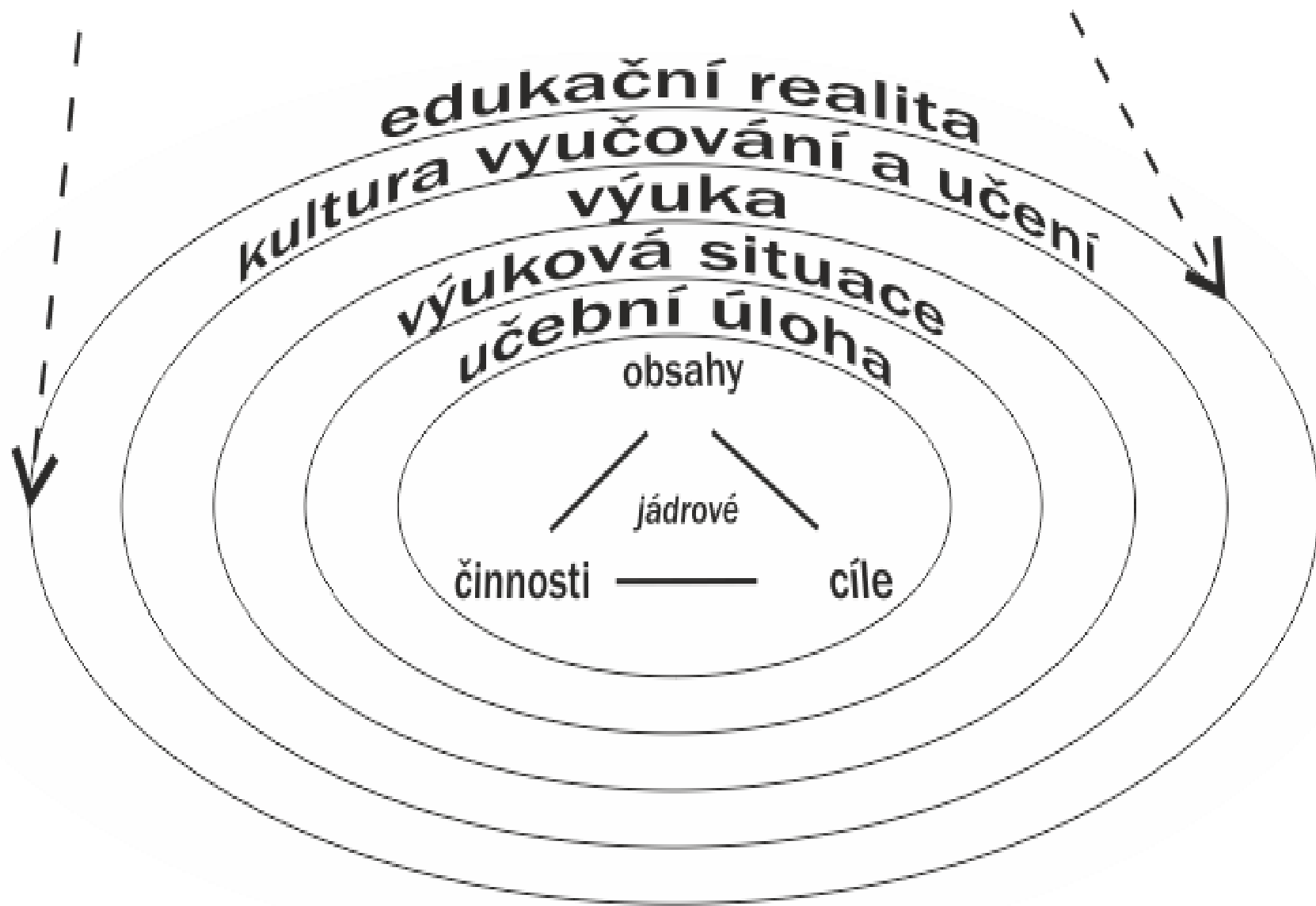

kultury vyučování a učení

Vyučování: vytváření příležitostí k učení

- Vyučování = vytváření příležitostí k učení
 - tj. podmínek umožňujících žákům získávat znalosti, rozvíjet dovednosti a kompetence, utvářet postoje.
- Jednou z forem, v nichž se vyučování a učení odehrává, je výuka.
- Výuka je seriálem výukových situací.
- Učitel plánuje a realizuje výuku (výukovou situaci) tak, aby nabízela příležitosti k učení.
- Příležitosti k učení se konkretizují v učebních úlohách.

edukační realita

kultura vyučování a učení

výuka

výuková situace

učební úloha

obsahy

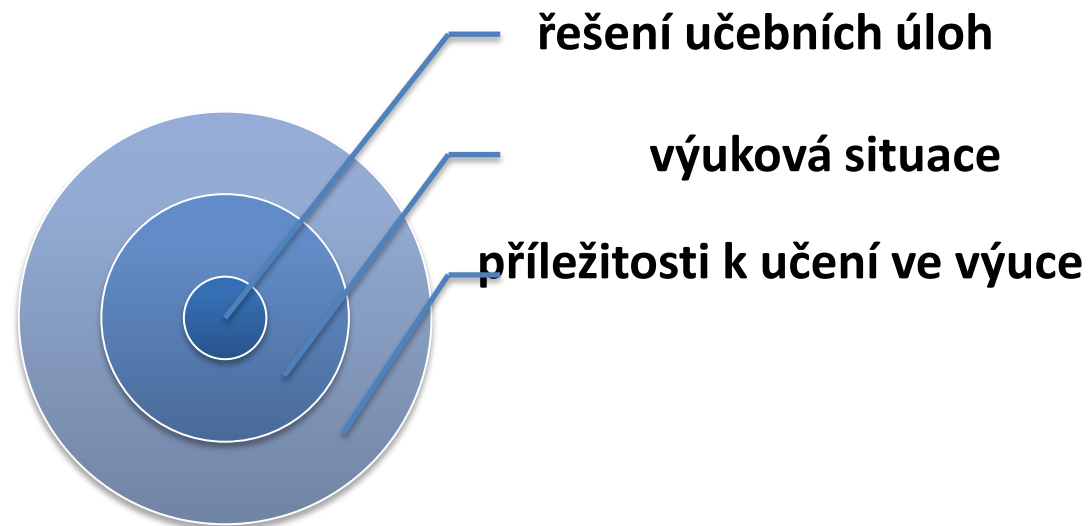
jádrové

činnosti

cíle

Učební úlohy

- Učební úloha je promyšlená struktura požadavků na žákovu učení.
- Prostřednictvím učební úlohy učitel zajišťuje setkání žáka s obsahem.
- U učební úlohy lze rozlišit fáze:
 - zadání
 - řešení
 - (vy)hodnocení.

Učební úlohy

- Učební úlohy: klíčové „stavební kameny“ výuky
 - uvedení nového učiva (méně často)
 - procvičování a upevňování znalostí, dovedností, kompetencí (často)
 - hodnocení naučeného (např. hodnocení: testové úlohy).
- Důležité jsou úlohy, které předpokládají různé postupy zpracování či více způsobů řešení.
- Rozmanité úlohy, zaváděné v různých kontextech (zvyšování kognitivní aktivizace, zvyšování přitažlivosti a významu učiva v očích žáků).
- Obměňování úloh přispívá ke kognitivnímu úsilí žáků (rozvíjí „pružnost“ myšlení a praktického používání znalostí, dovedností...).

**Jsme vyučováni
a/nebo
učíme se?**

učební úlohy jako základ didaktických řídicích stylů

učení regulované někým jiným
(někdo řídí naše učení,
někdo pro nás vytváří učební úlohy)

regulace
někým
jiným
(vnější)

auto-
regulace
(vnitřní)

autoregulované učení
(řídíme sami sebe,
vytváříme pro sebe učební úlohy)

Autoregulované učení

... aby vnější řízení postupně přecházelo ve vnitřní proces autoregulace učení, aby vnější řízení a další intervence postupně likvidovaly samy sebe.

(Kulič, 1992, s. 59)

Autoregulované učení

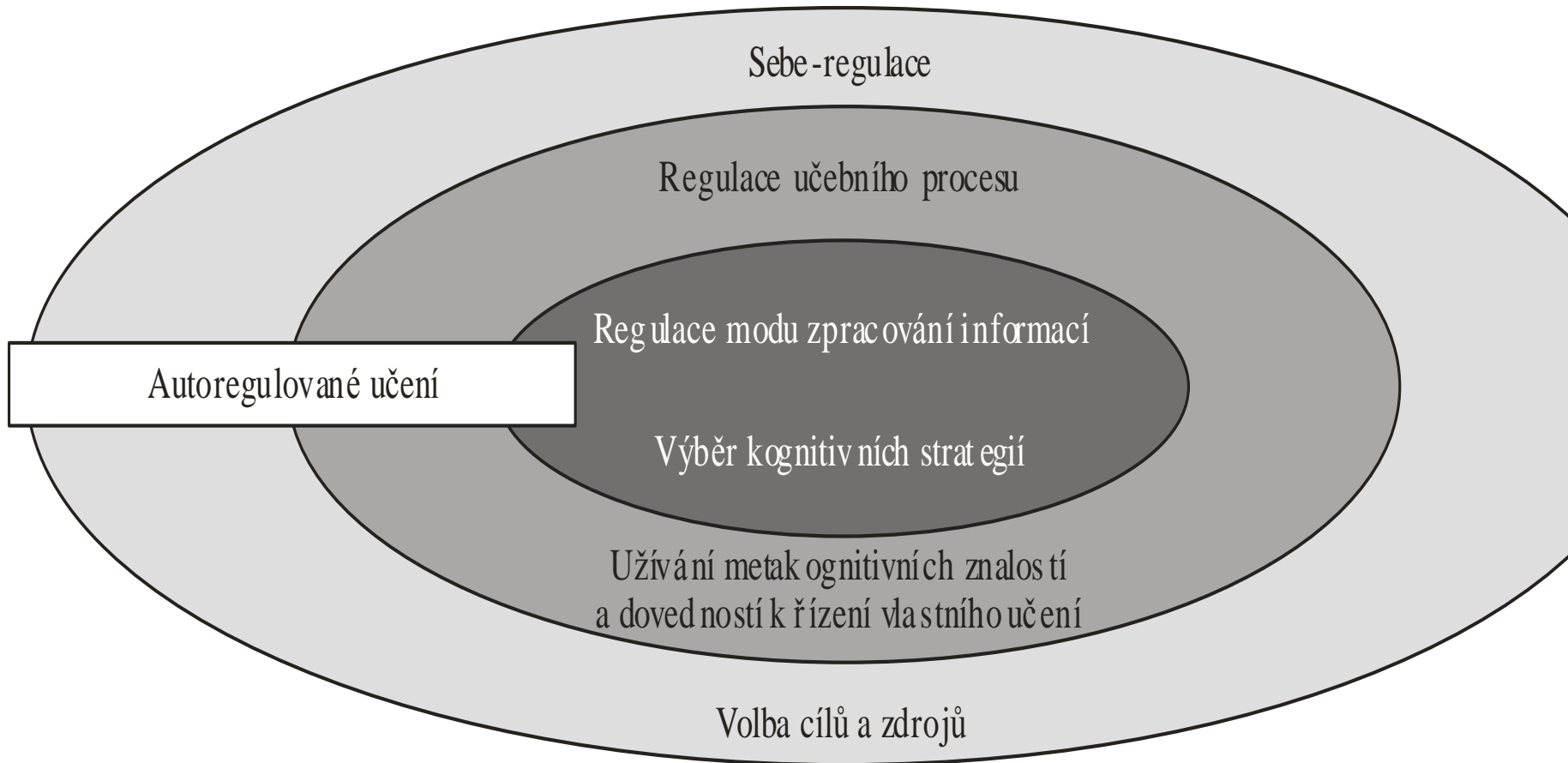
taková úroveň učení, při které se učící se stává „aktivním aktérem vlastního procesu učení po stránce činnosti, motivační a metakognitivní“

(Průcha, Walterová, & Mareš, 2009, s. 24).

Autoregulované učení

...je aktivním, konstruktivním procesem, při němž žák stanovuje cíle svého učení a pokouší se monitorovat, regulovat a kontrolovat svoji kognici, motivaci a chování, veden a podněcován svými cíli a kontextuálním faktory prostředí

(Pintrich, 2000, s. 453)

Obr. 1: Model autoregulovaného učení (Boekaertsová 1999)

...odsouzení k **celoživotnímu učení**

kompetence k učení: schopnost učit se
(dispozice ke zvládnání učebních situací)

učení se učit: metaučení
(jak se učím se učit)

KOMPETENCE K UČENÍ

... schopnost učit se, v procesu učení vytrvávat, zorganizovat si učení a efektivně hospodařit se svým časem a s informacemi, a to jak samostatně, tak i v rámci skupin.

... povědomí o vlastních postupech učení a vlastních potřebách, schopnost rozpoznávat dostupné možnosti a překonávat překážky za účelem úspěšnosti procesu učení.

... získávat, zpracovávat a osvojovat si nové znalosti a dovednosti, vyhledávat rady a využívat je.

(Education Council, 2006; přeloženo Veteška & Tureckiová, 2008, s. 148–149)

Nabývání znalostí

- vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení
- získané informace chápe včetně souvislostí a vysvětlí je (formuluje hlavní myšlenku, vyjádří vlastními slovy obsah získaných informací i jejich význam)
- aktivně žádá objasnění souvislostí s něčím, co je mu již povědomé

Konceptualizace

- operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí

Zákovské zkoumání

- samostatně pozoruje, interpretuje a experimentuje fakticky nebo v představách, zvažuje souvislosti, získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti

Metakognice, řízení učení a motivace

- poznává smysl a cíl učení, kriticky zhodnotí výsledky svého učení a diskutuje o nich
 - vysvětlí smysl toho, proč si osvojuje a zpracovává různé druhy poznatků a dovedností a jak by se daly využít v jeho dalším studiu
 - rozpozná překážky a problémy v učení, diskutuje o nich a takové rozhovory sám iniciuje
 - identifikuje vlastní chybu a zjistí její příčinu, nevnímá ji jako selhání a ostudu, nenechá se jí odradit, ale rozpozná v ní příležitost k učení a přijímá podporu, rady, zpětnou vazbu i kritiku a vytvoří plán dalšího zlepšování
 - vybírá a využívá pro efektivní učení vhodné způsoby, metody a strategie, plánuje, organizuje a řídí vlastní učení
 - pozná, kde je pro učení vhodné spolupracovat a komunikovat, a kdy se naopak izolovat
 - prokazuje zájem o učení
-

učební úlohy jako základ didaktických řídicích stylů

učení regulované někým jiným
(někdo řídí naše učení,
někdo pro nás vytváří učební úlohy)

regulace
někým
jiným
(vnější)

auto-
regulace
(vnitřní)

autoregulované učení
(řídíme sami sebe,
vytváříme pro sebe učební úlohy)

Reproduktivní styly

A

Příkazový

B

úkolový

C

se vzájemným hodnocením

D

se sebehodnocením

E

s nabídkou

F

s řízeným objevováním

G

s přímočarým objevováním

H

s tvořivým objevováním

I

se samostatným rozhodováním žáka o učivu

J

se samostatným rozhodováním žáka o stylu

K

se samostudiem

Produktivní styly

Literatura

- Janík, T. (2013). Od reformy kurikula k produktivní kultuře vyučování a učení. *Pedagogická orientace*, 23(5), 634–663.
- Janík, T., Maňák, J., & Knecht, P. (2009). *Cíle a obsahy školního vzdělávání a metodologie jejich utváření*. Brno: Paido.
- Škoda, J., & Doulík, P. (2011). *Psychodidaktika*. Praha: Grada.

Pro fajnšmekry:

- Veteška, J., & Tureckiová, M. (2008). *Kompetence ve vzdělávání*. Praha: Grada.
- Kulič, V. (1992). *Psychologie řízeného učení*. Praha: Academia.